

ЧЖАН ХУНВЕЙ**ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ТРАДИЦІЙНОГО ОБРАЗУ ПРИРОДИ В ДАВНІЙ КИТАЙСЬКІЙ ФІЛОСОФІЇ**

Стаття присвячена сучасному аналізу підходів до образу природи у Давній філософії Китаю. При дослідженні автором акцентується увага на образ природи як важливий елемент для досліджень у екологічному та філософському дискурсах. Розкрито концепцію розуміння поняття Природи у давньокитайській філософії. Звертається увага на особливість Давньої філософії Китаю як однієї з найстаріших філософій у світі, розкривається специфіка її мислення та розуміння природи, які вплинули на розвиток людської цивілізації загалом. Основне питання цього дослідження полягає в аналізі підходів до транскрипції образу природи в давньокитайській філософії та його значення для сучасної людської цивілізації. Розглядаючи та аналізуючи відповідну літературу, розкривається еволюція цього феномену.

Ключові слова: образ природи, давня філософія, екологічні дослідження, Китай.

ZHANG HONGWEI**PHILOSOPHICAL ANALYSIS OF THE TRADITIONAL IMAGE OF NATURE IN ANCIENT CHINESE PHILOSOPHY**

The article is devoted to the modern analysis of approaches to the image of nature in Ancient Chinese philosophy. In the research, the author focuses attention on the image of nature as an important element for research in ecological and philosophical discourses. The concept of understanding the concept of Nature in ancient Chinese philosophy is revealed. Attention is drawn to the peculiarity of Ancient Chinese philosophy as one of the oldest philosophies in the world, the specifics of its thinking and understanding of nature are revealed, which influenced the development of human civilization in general. The main question of this study is the analysis of approaches to the transcription of the image of nature in ancient Chinese philosophy and its significance for modern human civilization. By reviewing and analyzing the relevant literature, the evolution of this phenomenon is revealed.

Key words: image of nature, ancient philosophy, ecological research, China.

Постановка проблеми. В основу нашого дослідження насамперед було покладено за мету дослідити теоретичну базу давньокитайської філософії та природознавства. Ускладнює процес дослідження той факт, що образ природи в давньокитайській філософії є складною концептуальною системою, що включає безліч аспектів мислення і теорій. Тим часом природничі науки відіграють важливу роль у нашому розумінні природи та законів природи. Об'єднавши та порівнявши теоретичні основи цих двох областей, ми зможемо повніше зрозуміти образ природи в давньокитайській філософії та вивчити його значення для людської цивілізації.

Це дослідження має велике значення як для академічного, так і для практичного співтовариства. По-перше, завдяки поглибленому вивченню образу природи у давньокитайській філософії ми зможемо збагатити наше розуміння давньокитайської філософії та розкрити її унікальні ідеї та цінності. По-друге, у розвиток людської цивілізації та майбутнього сталого розвитку глибоке вивчення образу природи у давньокитайській філософії має значення. Нарешті, результати цього дослідження також можуть дати нові ідеї та напрямки для досліджень у суміжних галузях та сприяти подальшому розвитку наукових кіл.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Образ природи у давній філософії Китаю аналізували вчені Коу Цзянь, Лі Сі, Гао Цзе, Ху Сяої, Чжоу Сіюй, Кан Чжунцян, Мі Гонхао та інші. Переглядаючи та аналізуючи відповідну літературу, ми розуміємо процес еволюції та ідеологічний підтекст образу природи у давньокитайській філософії. Вищенаведені автори пишуть, що концепції та розуміння природи в давньокитайській філософії мають унікальні характеристики, які справили глибокий вплив на розвиток людської цивілізації.

Мета статті – виявити еволюцію образу природи у давньокитайській філософії, розширити її уявлення та знайти нові напрями досліджень.

Виклад основного матеріалу. Аналіз образу природи в давній філософії Китаю дає розуміння того факту, що це велика кількість різноманітних уявлень, і до важливих образів природи насамперед відносяться небо, земля, гори, вода, вітер і дощ. Ці образи природи відігравали важливу роль у давній філософії Китаю та використовувалися для вираження відносин між людиною та природою, законів дії Всесвіту, моральних уявлень тощо. У давньокитайській філософії Небо розглядалося як вища істота, що втілює порядок та чинні закони Всесвіту [1]. Небо було наділене символікою святості, мудрості та могутності, а також тісно

пов'язане з такими поняттями, як Мандат Неба та Шлях Неба. Земля, з іншого боку, сприймається як супутниця неба, що уособлює мати життя і родючості. Образ землі символізує стабільність, міцність і широкість, і навіть тісно пов'язані з виживанням та розвитком людини. Гора займає особливе місце у давньокитайській філософії і розглядається як засіб зв'язку з небом та землею, а також як міст між людиною та небом та землею. Образ гори символізує високе, піднесене та чисте, і використовується для вираження внутрішніх прагнень людини та її царства. Вода тісно пов'язана з життям, а її образ символізує перебіг, зміни та м'якість. Вода використовується як метафора потоку життя, моральної вологості та інтелектуальних амбіцій. Вітер має безліч значень у давньокитайській філософії, він не лише символізує силу та непостійність природи, а й уособлює норми поведінки та людські емоції [2]. Дощ - дар природи, і його образ символізує достаток, доброту та благодать. Дощ розглядається як живлення землі та джерело людського життя. Ці образи природи широко використовувалися в давньокитайській філософії. Спостерігаючи і відчуваючи природу, люди з допомогою розкривали сенс життя, відносини між людиною і природою, і навіть сферу обробітку.

Уявлення стародавнього Китаю про природу пройшли через розвиток та еволюцію в давні, середньовічні та сучасні часи, відбиваючи історію філософського мислення китайської нації відповідно до зміни епох та еволюції знання. У Доцинські та давні часи поняття природи відбивалося у тому, що люди «повертаються до природи», а природа була зосереджена на значенні фактичної дії небесного шляху і була сутністю, якої люди хотіли слідувати [3]; в середньо-давні часи династій Вей-Цзінь і Цзінь поняття природи відбивалося в роздумах про «природний» стан людей, відображаючи філософський фон трансформації від космології до онтології та суперечки між «номіналізмом» та «природою» [2]; в середині династії Тан і двох династій Сун поняття природи позначилося у «внутрішній природі» людей, а даосизм династії Сун доповнив онтологію космологією і онтологією, і «внутрішня природа» людей була відповідно доповнена та переосмислена [1].

В останні часи після династії Сун і династії Середня Тан поняття природи втілювалося як «внутрішня природа» людини, а злиття онтології, космології та теорії царства, здійснене даосизмом при династії Сун, призвело до інтеграції природи в гуманітарні науки, і в результаті сформувався об'єднання єдності «людства і піднебесся», поняття природи та поняття життя в китайській культурі. Погляд на природу давнини трансформувалася в «погляд на природу» сучасності і в результаті перетворився на доброзичливий стан «людина і все, що існує на небі та землі як одне ціле», яке є глибокою основою «концепції гармонійного співіснування людини і природи» в китайській філософській думці та може бути багатим духовним орієнтиром для нової форми людської цивілізації та китайської схеми сучасності сьогодні [4].

Зміст стародавньої філософії Китаю розглядало гуманітарні та природничі науки як взаємопов'язані, охоплюючи цим і людське мислення, і нормальний розвиток за об'єктивними законами. Тому певною мірою вона включає як матеріальні потреби, необхідні для виживання людського життя, так і роздуми про людську природу, людську етику і людську мудрість [5]. Вона охоплює як природничі науки, і людський дух. Це також інструмент служіння правителю, такий як «єдність неба і людини» та інші концепції мислення, що поєднують силу людини з природними силами неба. У давньокитайському суспільстві пануючий клас використовував феодально-монархічну систему божественного права королів, вважаючи, що влада імператора дана Богом і має природну легітимність, і що імператор подорожує землею від імені Бога, щоб здійснювати свою владу і керувати народом. Таким чином, Бог і природна воля делегували владу Сину Неба, який потім використав природні атрибути, шанував волю Неба та керував народом [17]. Наприклад, у давнину Син Неба займався такими видами діяльності, як молитва, поклоніння та пошук дощу, що є ілюстрацією взаємин між двома видами діяльності за допомогою екологічного та людського мислення.

Екологічний забарвлений термін «гуманітарні науки» який з'явився в творах «І-Цзінь» - для нас є досить цікавим [4]. Важливо, що концепцію розвитку елементів гуманізму не можна відокремити від аналізу розвитку тогочасної концепції астрономії. В астрономії вже в ті часи можливо побачити турботу про сезонні зміни, наприклад, у сучасному місячному календарі з'являються багато пори року з давнього мислення, весняне рівнодення, літне сонцестояння, весняне рівнодення, зимове сонцестояння і т. д., різні сезони під різні види сільськогосподарської діяльності людини повинні бути проведені. Навесні сіють насіння, влітку поливають, восени збирають урожай, а взимку ховаються від холоду. Ця ситуація є астральною землею відповідно до її власним законом зростання і операції, китайська філософія бар гуманітарних наук і астрономії здоровий глузд разом узятих, його значення є глибоким, від серця, щоб відповідати баланс міркувань.

Слід нагадати, що «І-цзінь» з'явився у вигляді триграм, а «Шуцзінь» - як форма політичної та економічної літератури [14]. У її текстах в основному зафіксовані гуманістичні ідеї Яо, Шуя та Юя, Тан, Веня та У, а також князя Чжоу. Наприклад, в історії про Дайю, який правив водою і не входив до будинку, доки не пройде через нього три рази, записана історія правління Дайю над водою, що демонструє серце імператора до народу і людей, хоча історія правління Дайю над водою записана лише як документ, вона також є результатом взаємодії персонажа і навколишнього середовища. Філософське мислення гуманізму коротко викладено в «Книзі книг і писань» так: «Людина – тільки в небезпеці, а серце Шляху – тільки в тонкощі» [10].

Дао де Цзин теоретизує, як закон природи, вказуючи на взаємозв'язок між небом, землею, людиною, дао та природою [4]. Як говорить стара

приказка, «людина слідує закону землі, а закон землі слідує закону неба; закон неба слідує закону Дао, а закон Дао слідує природі». У цих кількох словах укладено зв'язок всього суцього землі з людиною, яка, своєю чергою, поширюється на незримий зв'язок із природою. Дао всюдиусще і має порядком, але як особистість воно може бути названо, як кажуть, «Дао невидимо і безіменно» [9]. Якби Дао можна було б назвати, воно б перестало існувати. Конфуцій говорив, що культура Лаоцзи подібна до дракона: передній рідич не бачить голови, а задній не бачить хвоста, так і вся даоська культура - це втілення традиційного китайського мислення, яке включає поняття неба, землі і людини, являє собою складну систему. Це система, що включає поняття неба, землі і людини, що пропонує ідею правління шляхом байдикування, що є свого роду байдикуванням, що втілює діалектичну думку філософського просування, яке відповідає волі Неба, і є великою чесною. Його гуманістична перспектива зосереджена на упорядкованому розвитку людського суспільства та природної екології, що сприятливо у довгостроковій перспективі.

Ху Сяої [4] провела глибоке дослідження давньокитайського погляду на природу з погляду екологічної філософії. У дослідженні використовуються методи вивчення літератури та порівняльного аналізу, а завдяки ретельному прочитанню та зіставленню давньої філософської літератури розкриваються екологічні думки у давньокитайському погляді на природу, які мають велике значення для сучасної охорони навколишнього середовища та сталого розвитку.

Кан Чжунцян та Мі Гонхао [6] вивчають давньокитайську філософію з погляду феноменології. У їх дослідженні використовуються методи філософського аналізу та вивчення літератури. Шляхом аналізу та інтерпретації давньої філософської літератури дослідження приходять до феноменологічного усвідомлення та характеристик давньокитайської філософії, які демонструють унікальне пізнання та спосіб мислення давніх китайців про природні явища.

Янчунь Ван, Сінь Хуан [7] досліджують взаємовплив та взаємодоповнюваність філософії та природничих наук у Стародавньому Китаї шляхом вивчення взаємовідносин між ними. У дослідженні використовуються методи документального дослідження та історичного аналізу, а завдяки всебічному аналізу давньої філософської та природничої літератури виявляються спільні риси та взаємодоповнюючі відносини між давньокитайською філософією та природничими науками з точки зору їх ідей та методів.

Вивчаючи екологічну компоненту давньокитайської філософії, Чжан Цзіньсун [8] досліджує екологічну думку у давньокитайській філософії з двох точок зору. У дослідженні використовуються методи вивчення літератури та філософського аналізу, і завдяки докладному читанню та аналізу давньої філософської літератури ми приходимо до екологічних поглядів та цінностей у давньокитайській філософії, що є важливим

одкровенням для сучасного будівництва екологічної цивілізації.

Висновки. Завдяки проведеному огляду та аналізу літератури на тему «Погляд на образ природи в давньокитайській філософії» нами отримано більш глибоке уявлення про погляди на природу в давньокитайській філософії. Завдяки вивченню та аналізу літератури вдалося систематизувати знання про еволюцію давньокитайської концепції природи, її значення для розвитку людської цивілізації та взаємозв'язку з природничими науками. Ці дослідження дають нам важливі рекомендації для подальшого розуміння та вивчення давньокитайської філософії.

Хоча екологічні концепції стародавнього Китаю не так добре інтегровані, як у західних країнах, вони були вирощені та глибоко втілені у цивілізації та культурі останніх 5000 років. Простір глибокого екологічного мислення – говорить нам про те, що ми стали свідками зрілості та прогресу екологічних концепцій у сучасній китайській культурі та екологічній поведінці [16]. Ми знаходимося в ретро-мистецтві та одночасно в ретро-культурі, екологічні проблеми про стародавні книги витягуються з кокона та піддаються систематичному та послідовному аналізу. У даний час ми також відроджуємо китайську національну культуру, що також відбивається у відродженні відмінного традиційного мислення, і тепер, на основі розуміння природи та розуміння законів, він знає, як найкраще використати умови сучасного світу. Традиційні китайські екологічні концепції та філософії, є глибоке благоговіння перед світом природи та ідея відплати, якщо старі як «таємничі почуття», то ці таємничі почуття в сучасному уявленні все більш глибокі. Якщо знання «протоєкологічної культури» стародавнього Китаю може бути поєднано із сучасним суспільством, на нашу думку це призведе до створення сучасного суспільства з новою життєвою силою.

Список джерел інформації (мовою оригіналу)

1. 寇佳艳.中国古代文论中“自然”概念的历史演变.延安大学. 2013.
2. 李希.郭象哲学与中古的自然审美.吉林大学. 2011.
3. 高杰.《生活与哲学》教学中的中国古代哲学思想的运用研究.渤海大学. 2017.
4. 胡晓艺, 中国古代自然观的演进及其对人类文明新形态的意义,大连干部学刊,2021. 页. 54-58
5. 周思羽,中国古代自然生态哲学的思想探究,知识文库 2017. 页. 22
6. 康中乾 米公豪, 中国古代哲学的现象学识度和特点, 陕西师范大学学报. 2020 (1). 页. 92-102.
7. 王艳春,黄鑫, 中国古代哲学和自然科学, 江苏工业学院学报, 2004. 页. 192-193.
8. 张劲松, 中国古代哲学生态化溯源的两个视角, 汉字文化. 2002.
9. 彭静.中国古代美学之“化”范畴研究.四川师范大学. 2010.
10. 陈聪发.中国古典美学清范畴研究. 2007.

11. 张航.论中国古代哲学美学中的“化”.吉林大学. 2019.
12. 周雅青.现代中国环境陶艺中的自然意象研究.南京艺术学院. 2021.
13. 冯益民.新课改背景下农村小学数学的教学现状和展望.2018(15). 页 41-42.
14. 傅闻捷.古中国与古希腊语言哲学思想比较.复旦大学. 2014.
15. 高利民.庄子无用之用的另一种解读,2005(4). 页 105-112.
16. 肖亚丽.中国古代相关性宇宙论的三种表现形式及其指向.兰州大学. 2017.
17. 李丹.中国古代生态哲学思想初探.华中师范大学. 2007.

Список джерел інформації

1. Коу Цзянь. Исторична еволюція поняття "природа" у давньокитайській літературі. Яньанський університет. 2013.
2. Лі Сі. Філософія Го Сяна та естетика природи в середні віки. Цзилінський університет. 2011.
3. Гао Цзе. Дослідження використання давньокитайської філософської думки у викладанні життя та філософії. Бохайський університет. 2017.
4. Ху Сяої. Еволюція давньокитайського погляду на природу та його значення для нової форми людської цивілізації, Далянський кадетський журнал, 2021. С. 54-58.
5. Чжоу Сіюй, Дослідження філософії екології природи у Стародавньому Китаї, База знань. 2017. С. 22.
6. Кан Чжунцян, Мі Гонхао. Феноменологічне розуміння та особливості давньокитайської філософії, Журнал Шеньсійського нормального університету, 2020 (1). С. 92-102.
7. Янчун Ван, Сінг Хуан. Філософія та природничі науки в стародавньому Китаї, Журнал Технологічного інституту Цзянсу. 2004. С. 192-193.
8. Цзіньсун Чжан. Два погляди на екологічну простежуваність давньокитайської філософії, Китайська ієрогліфічна культура. 2002.
9. Пен Цзін. Дослідження категорії "трансформація" у давньокитайській естетиці. Сичуанський нормальний університет. 2010.
10. Чень Конгфа. Дослідження категорії "цин" у китайській класичній естетиці. 2007.
11. Чжан Хань. "Хуа" в естетиці давньокитайської філософії. Цзилінський університет. 2019.
12. Чжоу Яцін. Образи природи у сучасній китайській екологічній кераміці. Нанкінський художній інститут. 2021.
13. Фен Імін. Стан та перспективи викладання математики у сільській початковій школі у контексті нової реформи навчального плану. 2018(15). С. 41-42.
14. Фу Веньце. Порівняння філософської думки про мову між давнім Китаєм та давньою Грецією. Фуданський університет. 2014.
15. Гао Лімін. Альтернативна інтерпретація марності Чжуанцзи. 2005 (4). С. 105-112.

16. Сяо Ялі. Три прояви давньокитайської актуальної космології та їх напрями. Ланьчжоуський університет. 2017.
17. Чи Дань. Попереднє дослідження екологічної філософської думки у стародавньому Китаї. Хуачжунський нормальний університет. 2007.

References (transliterated)

1. Kou, Jiayan. The Historical Evolution of the Concept of "Nature" in Ancient Chinese Literature. Yan'an University. 2013.
2. Li Xi. Guo Xiang's Philosophy and Nature Aesthetics in the Middle Ages. Jilin University. 2011.
3. Gao Jie. Research on the utilization of ancient Chinese philosophical thought in the teaching of Life and Philosophy. Bohai University. 2017.
4. Hu Xiaoyi. The evolution of ancient china's view of nature and its significance to the new form of human civilization , dalian cadre journal. 2021. P. 54-58.
5. Zhou siyu, Ideological investigation of ancient Chinese philosophy of nature and ecology, knowledge library, 2017. P. 22.
6. Kang Zhongqian Mi Gonghao, Phenomenological awareness and characteristics of ancient Chinese philosophy, Journal of Shaanxi Normal University, 2020(1). P. 92-102.
7. Wang Yanchun, Huang Xin. Philosophy and natural science in ancient china, Journal of jiangsu institute of technology. 2004. P. 192-193.
8. Zhang Jinsong, Two perspectives on the ecological tracing of ancient Chinese philosophy, Chinese Character Culture, 2002. P. 192-193.
9. Peng Jing. A study on the category of "transformation" in ancient Chinese aesthetics. Sichuan Normal University. 2010.
10. Chen Congfa. A study on the category of "qing" in Chinese classical aesthetics, 2007. C. 11.
11. Zhang Hang. On the "Hua" in the aesthetics of ancient Chinese philosophy. Jilin University. 2019. P. 12.
12. Zhou Yaqing. Nature Imagery in Modern Chinese Environmental Ceramics. Nanjing Art Institute, 2021.
13. Feng Yimin. Teaching status and prospect of rural elementary school mathematics in the context of new curriculum reform,2018(15). P. 41-42.
14. Fu Wenjie. Comparison of philosophical thought on language between ancient China and ancient Greece. Fudan University. 2014.
15. Gao Limin. Another interpretation of Zhuangzi's uselessness. 2005 (4). P. 105-112.
16. Xiao Yali. Three manifestations of ancient Chinese relevance cosmology and their directions. Lanzhou University. 2017.
17. Li Dan. A preliminary study of ancient Chinese ecological philosophical thought. Huazhong Normal University. 2007.

Надійшла (received) 06.05.2024

Відомості про авторів / About the Authors

Чжан Хунвей (Zhang Hongwei) – Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», аспірант кафедри філософії, Харків, Україна; ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-0227-8133>